

UDK: 339 Žunjević Š. (497.11+497.6) “1431/1440 ”

DOI:10.51237/issn.2744-1172.2023.52.13

Izvorni naučni rad

Primljen: 20. 3. 2023

Prihvaćen: 13. 11. 2023.

Esad Kurtović

Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet

Sarajevo, Bosna i Hercegovina

esad.kurtovic@ff.unsa.ba

Šain Žunjević iz Jeleča (1431-1440)*

Sažetak: Pristup proučavanju poslovanja trgovca Šaina Žunjevića iz Jeleča, djelimično je opterećen nedovoljno elaboriranim pitanjima njegove vjeroispovijesti, porijekla, vremena smrti i neusaglašenim procjenama obima kreditnih zaduživanja. Historiografija je, pod utjecajem autoritativnih postavki Konstantina Jirečeka i Sime Ćirkovića, neopravdano branila tezu o Jeleču i Podjeleču u fočanskom području Šainovom bosanskom određenju, dok je dio historiografije (narocito Jovanka Kalić) prezentirao dokaze o Šainu kao srpskom trgovcu iz novopazarskog kraja. Sistematizacijom aktualnih znanja i novim pokazateljima, autor pitanje Šainove vjeroispovijesti delegira otvorenim, pitanje njegovog porijekla i vremena smrti riješenim, a obim poslovanja predočava konstruktivnim pred budućim istraživanjima.

Ključne riječi: Šain Žunjević, Jeleč, Podjeleč, Novi Pazar.

Šain Žunjević iz Jeleča/Podjeleča predstavlja trgovca koji je u kratkom vremenu ostavio značajnog traga u knjigama zaduženja Državnog

* Članak je rezultat rada na projektu “Politički sistem srednjovjekovne bosanske države” finansiranom od strane Ministarstva za nauku, visoko obrazovanje i mlade Kantona Sarajevo.

arhiva u Dubrovniku. To je registrirano kod više istraživača u njihovim literaturnim obradama. Međutim, više pokrenutih pitanja u njegovoj kontekstualizaciji izlazilo je iz domena ekonomske pojavnosti, čime je njegova ličnost postala dinamičnijom, a specifično ime i prezime još prepoznatljivijim. Uprkos do sada napisanom za kratku leksikonsku obradu, eventualni presjek na osnovu aktualne literature bio bi djelimično manjkav. Sve prikupljeno na jednom mjestu, zahtijevalo bi neobična usaglašavanja. Šainov poslovni angažman, nije potpuno predstavljen i posjeduje simptomatične nepreciznosti, tako da se u napisanom ne razaznaje besprijekorna naučna pozadina kakvu na brojnim drugim mjestima, ovdje apostrofirani istraživači autoritativnije nude. Otuda na ovom mjestu, kroz prizmu izvora i literature, još jednom skrećemo pažnju na ovu zanimljivu ličnost i zaokružujemo njegov prepoznatljivi odraz zasebnim naslovom i obradom u namjeri ponovne valorizacije do sada napisanog.

Više je autora koji su na različite načine ostvarivali pristup Šainu Žunjeviću. Radi se o uglednim predstavnicima struke i, bez obzira na većinom usputnu obradu, njihov angažman je izuzetno značajan u inauguraciji, apostrofiranju i istraživanju Šaina Žunjevića. Na njihovim bogatim ponudama stvorena je i ova rekapitulacija.

Među važnijim problemskim osnovama koji su bili izvan Šainovog poslovnog angažmana su porijeklo njegovog imena kao osnova njegove religijske pripadnosti (islam) i, uopće, njegovo porijeklo (fočanski ili novopazarski kraj). Ni njegov, naizgled, nagli nestanak iz historijskih izvora nije istraživačima bio dovoljno jasan. To su problemski osnovi kojima se Šain Žunjević, zahvaljujući literaturnim postavkama, značajnije izdiže iznad realne pojavnosti trgovca koju odražavaju historijski izvori koji su nam poznati i u kojima je ostao zabilježen.

Život Šaina Žunjevića, u poznatom izvornom materijalu, kreće se u kratkom, ali specifičnom vremenskom periodu 1431–1440. godine. Otuda se njegovo rjeđe poznato ime za ovo vrijeme, smatralo dovoljno

jasnim i prepoznatljivo pripisivalo savremenim Turcima, odnosno, procesu prihvatanja islama kojim je on bio zahvaćen i kao islamiziran dobio svoje ime Šain (Šahin), iako nigdje nije nazvan Turčinom niti pripadnikom islamske vjeroispovijesti.¹

Identifikacija Šaina Žunjevića je različito bilježena, a samo u građi Državnog arhiva u Dubrovniku (Sain / Sainus / Sayn / Say / Saym Sagneuich / Xugneuich / Zugneuich/ Gugneuich / Xuneuich).² Ime Šain i izvedeno prezime Šainović je učestalije u XV stoljeću, nego je to bilo ranije traženo, i kao poznato, izdvajano u literaturi koja spominje Šaina Žunjevića. Ono nije vezano samo za Šaina Žunjevića kao jedini primjer koji literatura takvim neopravdano i naglašeno izdvaja. Januara 1412. godine, u jednoj tužbi među okrivljenima, spomenut je Šain Boljić (*Saynum Boglich*).³ Februara iste godine među okrivljenima su braća Šain i Radovan Bogičević (*Sainum Bogichieulich et Radouan eorum fratrem*).⁴ U oba slučaja radilo se o Vlasima Gleđevićima, a i naredni primjer pokazuje da je ime Šain i izvedeno prezime Šainović egzistiralo među Vlasima Gleđevićima. Novembra 1444. godine među optuženima je Braniša Šainović Vlah Gleđević (*Branissam Sainouich Vlachos*

¹ Ejup Mušović, *Etnički procesi i etnička struktura stanovništva Novog Pazara*, Srpska akademija nauka i umetnosti, Beograd 1979, 59-60. (ćir.); Olga Zirojević, *Konvertiti – kako su se zvali. Islamizacija na južnoslovenskom prostoru*, Almanah, Podgorica 2001, 13. “Šain je nosio tursko ime i treba pretpostaviti da je već primio islam. Time bi se dokazalo da je islamizacija nastala u starim raškim krajevima vrlo rano, i pre prvog pada Despotovine!”, Bogumil Hrabak, *Raški pazari u XV i XVI veku (I deo)*, *Naša prošlost* 3, Kraljevo 1988, 92. (ćir.); B. Hrabak, *Rudarstvo stare Raške feudalnog vremena*, “Bogumil Hrabak, *Iz starije prošlosti Bosne i Hercegovine*, knj. 5, Beograd 2008, 140. (ćir.). Prema Abdulahu Škaljiću šahin (šain), je po perzijskom vrsta sokola dresiranog za lov; šahindžija – sokolar; Šahin – muslimansko muško ime (sokol), Abdulah Škaljić, *Turcizmi u srpskohrvatskom-hrvatskosrpskom jeziku*, Svjetlost, Sarajevo 1973, 578-579.

² Uporedi u citiranoj dokumentaciji i naročito u tabelarnom pregledu zaduženja.

³ (26. 1. 1412), Državni arhiv u Dubrovniku (dalje: DAD), *Lamenta de foris*, II, 146v; E. Kurtović, *Izvori za historiju srednjovjekovne Bosne (Ispisi iz knjiga tužbi Državnog arhiva u Dubrovniku: Lamenta de foris I-L, 1370-1483)*, 1, Univerzitet Sarajevo-Institut za historiju, Sarajevo 2022, 77.

⁴ (9. 2. 1412), DAD, *Lamenta de foris*, II, 149v; E. Kurtović, *Izvori za historiju srednjovjekovne Bosne (Ispisi iz knjiga tužbi Državnog arhiva u Dubrovniku: Lamenta de foris I-L, 1370-1483)*, 1, 79

Glegeuich)⁵, možda i nasljednik jednog od ranije navedenih Šaina među Gleđevićima.

Šain Mirosalić pripadao je Vlasima Bukvićima. On se spominje u jednom ugovoru iz 1435. godine (*Sain Mirosalich, Vlachi de catuna Girurini Mirosalich Buchuich*) i među okrivljenima u krađi iz 1439. godine. Prema pokazatelju iz 1435. godine pripada katunu Đurina (Đuriena) Mirosalića, koji je vjerovatno njegov brat,⁶ a prema spisku okrivljenih iz 1439. godine imao je veći broj braće (*supra Morlachos Buchuighi ... Radach Mirosaligh, Radosauus Mirosaligh, Braian Mirosaligh et Sayn Mirosaligh, Vochota Mirosaligh, Obrath Mirosaligh*).⁷ Šain Mirosalić je očito osoba koju zavodi popis sandžaka vilajeta Hercegovina iz 1477. godine, a na to aludira i nekoliko drugih Miroslovovih sinova (Mirosalića) koji pripadaju džematu Šaina Mirosalića.⁸ No da li su oni muslimani?

Oktoobra 1477. godine spomenuti su Šain Miloradović (*Sainus Millo-radouich*) i Vuk Radosalić iz Banjana.⁹ Iako Šain Miloradović pripada kasnijem vremenu i pred njim je pitanje da li je bio musliman.

Navedeni primjeri među Vlasima Gleđevićima i Vlasima Bukvićima, govorili bi da je, kroz prizmu procesa prihvatanja islama, samo jedan od braće primio islam, a to bi bio onaj imena Šain, kao što su to Šain

⁵ (4. 11. 1444), DAD, Lamenta de foris, XVIII, 130; E. Kurtović, *Izvori za historiju srednjovjekovne Bosne (Ispisi iz knjiga tužbi Državnog arhiva u Dubrovniku: Lamenta de foris I-L, 1370-1483)*, 2, 723-724.

⁶ (21. 9. 1435), Div. Not., XX, 72v. E. Kurtović-Almir Peco, *Izvori za historiju srednjovjekovne Bosne (Ispisi iz knjiga notarijata Državnog arhiva u Dubrovniku 1370-1529)*, 1, Univerzitet Sarajevo-Institut za historiju - Bošnjački institut-Fondacija Adila Zulfikarpašića - Historijski arhiv Sarajevo, Sarajevo 2021, 271.

⁷ (12. 5. 1439), DAD, Lamenta de foris, XII, 251v; E. Kurtović, *Izvori za historiju srednjovjekovne Bosne (Ispisi iz knjiga tužbi Državnog arhiva u Dubrovniku: Lamenta de foris I-L, 1370-1483)*, 2, 590-591.

⁸ Ahmed Aličić, *Poimenični popis sandžaka vilajeta Hercegovina*, Orijentalni institut, Sarajevo 1985, 122.

⁹ "Nos Sainus Milloradouich et Vuch Radossalich de Bagnani" (25.10. 1477), DAD, Debita Notariae, XLVI, 73; E. Kurtović, *Izvori za historiju srednjovjekovne Bosne I/1 (Ispisi iz knjiga zaduženja Državnog arhiva u Dubrovniku 1365-1521)*, I/1, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo 2017, 428.

Bogićević i Šain Mirosalić, dok druga braća to nisu učinila. Međutim, kako pojasniti proces prihvatanja islama u srednjovjekovnoj Bosni prije 1463. godine i kroz vizuru ovih primjera i samo među Vlasima? Teoriju prihvatanja islama među Vlasima Gleđevićima i Vlasima Bukvićima držalo bi samo ime Šain i to bez prisustva osmanske vlasti. Po svemu sudeći, prisustvo imena Šain u navedenim primjerima, ne treba u daljnjim istraživanjima prepuštati samo poimanju procesa prihvatanja islama nego i mogućnosti da je ono povezano i s Vlasima i drugima, odnosno, da se može tražiti i u vlaškoj ili u slavenskoj podlozi prije procesa prihvatanja islama ili dolaska Osmanlija.

I u drugim primjerima izvedeno prezime Šainović, ne ukazuje na proces prihvatanja islama. Prateće ime uz njega je kršćansko. Marta 1450. godine izvjesni Radosav Šainović iz Plješeva kod Trebinja (*Radossauum Sainouich de Plieseuo de Tribigne*) sklapa ugovor o služenju kod svećenika Antonija Nikole s Lastova.¹⁰ Možda je iz kruga Vlaha Pliščića. Novembra 1493. godine spomenuta je Miljhna, supruga Ivka Brajkovića iz Popova. Ona je kćerka pokojnog Vukca Šainovića (*Migliachne, fiie olim Vochacii Sainouich*).¹¹

Na području Srbije egzistira prezime Šainović koje ne podrazumijeva proces prihvatanja islama. Juna 1441. godine, javno je objavljeno u Dubrovniku da je Ivan Šainović iz Despotovine (*Iuanum Sainouigh de Sclauonia*) pobjegao od svoga gospodara Andrije Ratkovića.¹² Iako

¹⁰ (11. 3. 1450), DAD, Diversa Cancellariae, LXII, 46; E. Kurtović, *Arhivska građa za historiju srednjovjekovne Bosne (Ispisi iz knjiga kancelarije Državnog arhiva u Dubrovniku 1341-1526)*, 3, Institut za historiju-JU Historijski arhiv Sarajevo, Sarajevo 2019, 1224.

¹¹ "Ifchus Braichouich de Popouo confieor quod super me et omnia mea bona pro dote et perchiuio Migliachne, fiie olim Vochacii Sainouich, seruitialis que fuit Nicole Bogdanouich aurifiis, uxoris mee" (24.11. 1493), DAD, Liber dotium, IX, 72; E. Kurtović, *Izvori za historiju srednjovjekovne Bosne (Ispisi iz knjiga miraza Državnog arhiva u Dubrovniku 1380-1506)*, Vlastito izdanje, Sarajevo 2022, 63.

¹² "Ad instantiam dom Andree Ratcouigh Ostoia riuierius comunis Ragusii retulit se de mandato domini Rectoris ... publice proclamase in locis publice et consuetis quod nemo audeat neque persumat retinere in domo nec aliter occultare aut alio ducere per mare nec per terram Iuanum Sainouigh de Sclauonia qui aufugit ab ipso sub pena in statuto contenta" (11. 6. 1441), DAD, Diversa Cancellariae, LV, 116.

egzistira u drugačijem prostornom i političkom miljeu i konkretnim djelovanjem Osmanlija, navedenim kontekstom šire osnove za porijeklo imena Šain (Sain, Sayn), vjerska orijentacija i porijeklo imena Šaina Žunjevića se postavlja u otvoreniji i još uvijek neriješeni istraživački problem.¹³ Tome u prilog ide i nesigurnost u pojašnjavanju Bogumila Hrabaka u postavkama o Šainu Žunjeviću i hrišćanima Žunjevićima na novopazarskom području. Mada konstatira da je “Šain nosio tursko narodno ime, tj. primio je islam” te da “time se dokazuje da je islamizacija nastala vrlo rano u starim raškim krajevima, mada nije bila masovnija”, Bogumil Hrabak konstatira da je “i posle njega bilo trgovaca, čak hrišćana Žunjevića u kraju oko Novog Pazara, jedan u XVI veku u samom Novom Pazaru”.¹⁴ Na osnovu iznesenog, konstatiram da za Šaina Žunjevića u prezentiranim radovima nije iznesen nijedan valjan argument o njegovom imenu kao dokazanoj osnovi za njegov prelazak na islam.¹⁵

¹³ Na jednom mjestu Jovanka Kalić ističe da se “istovremeno sa Šainom Žunjevićem u Dubrovniku maja meseca 1439. godine pojavio Radič Šain iz Trgovišta”, Jovanka Kalić, *Iz istorije Prijepolja i Trgovišta u XV veku*, Simpozijum Seoski dani Sretena Vukosavljevića 4, Prijepolje 1976, 144. (ćir.) Za isti podatak tako je pročitano i u, I. Voje, *Prilog trgovini crvcem (chermesium) u srednjovekovnom Dubrovniku*, *Istorijski časopis* 56, Beograd 2008, 104. (ćir.); Kod Bogumila Hrabaka to je “Radič Rajin”, B. Hrabak, *Raški pazari u XV i XVI veku (I deo)*, napomena 25 na strani 81. (ćir.); Navedeni je zaista Radič Rain a ne Radič Šain pri čemu je slovo R jasno navedeno: “Radiz Rayn de Tergouiste” (16. 5. 1439), *DAD, Debita Notariae*, XIX, 29.

¹⁴ B. Hrabak, *Raški pazari u XV i XVI veku (I deo)*, 98. (ćir.); Bez pojašnjenja u kasnijem radu autor je na dotičnom mjestu hrišćane Žunjeviće prešutio konstatirajući samo da je: “i posle njega bilo privrednika Žunjevića u kraju oko Novog Pazara a jedan je živeo i u samom Novom Pazaru”, *Isti, Rudarstvo stare Raške feudalnog vremena*, 147. (ćir.)

¹⁵ Uporedi poimanje “turskog najamnika”, “stranog vojskovođe”, “Turčina Šahina koji je imao titulu vojvode” u vrijeme despota Stefana Lazarevića, oko čijeg porijekla, pojavljivanja, posjeda, spominjanja u izvorima i mogućim identifikacijama (sa Šaincem i čefalijom Šainom), postoje izražene dileme, Andrija Veselinović, *Država srpskih despota*, Beograd 2006, 181-182; Miloš Blagojević, *Državna uprava u srpskim srednjovekovnim zemljama*, Beograd 2001, 270-271; Miloš Ivanović, *Vlastela države srpskih despota*, (doktorska disertacija), Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet, Beograd 2013, 257-259, 311. (ćir.)

Problemski okvir porijekla Šaina Žunjevića je dvojak. Na jednoj strani zaokružen je poimanjem Jeleča, Podjeleča i Gluhavice, naselja uz koja se spominje, a na drugoj strani u konkretnom prijedlogu povezanosti za naselje Žunjeviće i Podjeleč. Dilemu oko porijekla Šaina Žunjevića kroz prizmu Jeleča i Podjeleča uz koje se on spominje, značajno je otvorio Konstantin Jireček. On je na samom početku stvorio problemski osnov, iznoseći dvije teorije od kojih je izabrao jednu, a kategorički odbacio drugu. Šain Žunjević iz Podjeleča (*Sayn Sugneuich de Subtus Jeleç*) podigao je tužbu 1438. godine protiv Nalka Petrojevića (Petrovića/Petričevića) zbog prijave Turcima koji su ga opljačkali kada je želio da otputuje iz Srbije s većom količinom srebra dubrovačkih trgovaca (*recedere vellet de Sclauonia cum multa quantitate argenti merchatorum Ragusinorum*). U tužbi se spominje prisustvo Šaina u Zvečanu i Trepči, zabrana izvoza srebra koju je naredio sultan, ali Jireček se odlučio za opciju da je u pitanju Jeleč u fočanskom području, izričito, navodeći da to nije Jeleč iz novopazarskog kraja.¹⁶ Razlog za tu konstataciju nije bio sadržaj tužbe, nego dodatni pokazatelji koje je priložio, a koji su govorili o Jeleču i Podjeleču kao posjedu Kosača (podaci iz 1420. i 1438. godine).¹⁷ Tako argumentirani prijedlog Konstantina Jirečeka, ostavio je traga u kasnijim pristupima. Mihailo Dinić u obradi posjeda Kosača, podatak iz tužbe iz 1438. godine o Šainu Žunjeviću iz Podjeleča, smješta uz ostale informacije o Jeleču iz fočanskog kraja, a takve stavove preuzima i Marko Vego.¹⁸ Međutim, za isto spominjanje u tužbi iz 1438. godine Ivan Božić

¹⁶ (21. 5. 1438), DAD, Lamenta de foris, XII, 31-31v. Prepričano u, Konstantin Jireček, Istorija Srba, II, Slovo ljubve, Beograd 1978, 333-334. (ćir.)

¹⁷ K. Jireček, Istorija Srba, II, 322. (ćir.)

¹⁸ Mihailo Dinić, *Zemlje hercega Svetoga Save*, Glas Srpske akademije nauka i umetnosti 182, Beograd 1940, 217. (ćir.); Marko Vego, Ein Beitrag zur Kenntnis der mittelalterlichen Burgen des Herzogs Stjepan Vukčić Kosača, *Balcanoslavica* 8, Beograd 1979, 52, 66. "Sigurno se može tvrditi da je Šain Šunjević (Žunjević) iz bosanskog Jeleča", Isti, Prilog poznavanju srednjovjekovnih gradova hercega Stjepana Vukčića Kosače, Most, 28-29, Mostar 1980, 132. Međutim, podatak o Šainu Žunjeviću autor kasnije ne koristi, Isti, Iz istorije srednjovjekovne Bosne i Hercegovine, Svjetlost, Sarajevo 1980, 458.

je Šaina Žunjevića locirao u Podjeleč “u despotovini”.¹⁹ Sima Ćirković iznosi mišljenje Ivana Božića, konstatira da “u dokumentima nigde se ne kaže čiji je podanik Šain”, te da “postojao je Jeleč u Srbiji tako da ne možemo biti sigurni da je reč o bosanskom trgovcu”, ali pojašnjavajući privrednu podlogu posjeda Stjepana Vukčića Kosače, ipak konstatira da je Šain Žunjević najjači trgovac iz hercegove zemlje.²⁰ Šefik Bešlagić je poznao dilemu o Šainu Žunjeviću i Podjeleču, no smatra da Podjeleč postoji u Podrinju, dok egzistencija Podjeleča u Srbiji nije poznata.²¹ Desanka Kovačević-Kojić je u prikazu knjige Sime Ćirkovića iznijela opravdane primjedbe o procjeni zaduženja domaćih trgovaca i ocjeni da je Šain Žunjević bio najkрупniji trgovac hercegove zemlje.²² Desetljeće kasnije u gradskim naseljima srednjovjekovne Bosne na mjestu gdje su se “lomila koplja” o Šainu Žunjeviću, Desanka Kovačević-Kojić pozna je svu relevantnu dotadašnju produkciju i prezentira dilemu literature, ali pitanje i dalje ostavlja otvorenim.²³ Ignacij Voje je razmatrao Šaina Žunjevića kao trgovca sa srpskog područja, ali je ostajao neodlučan s obzirom na stavove Ćirkovića i Jirečeka.²⁴ Definitivno je u jednom novijem radu, posvećenom crvcu, postavio promišljanje Sime Ćirkovića kao definiciju Šainove prostorne pozicije.²⁵ Iscrpnom analizom ranijih

¹⁹ Ivan Božić, *Dubrovnik i Turska u XIV i XV veku*, Srpska akademija nauka, Beograd 1952, 75. (ćir.)

²⁰ Sima Ćirković, *Herceg Stefan Vukčić Kosača i njegovo doba*, Srpska akademija nauka, Beograd 1964, 144-145. (ćir.)

²¹ Šefik Bešlagić izražava nadu da će se “jednom utvrditi da je ovaj Šain zaista iz našeg Podjeleča”, Šefik Bešlagić, *Stari grad Jeleč u Podrinju*, Prilozi 11-12, Sarajevo 1975–1976, 226. (ćir.)

²² Desanka Kovačević-Kojić, Sima Ćirković, Herceg Stefan Vukčić-Kosača i njegovo doba, Posebno izdanje SAN, Beograd 1964, str. 309, *Jugoslavenski istorijski časopis* 1-2, Beograd 1968, 122.

²³ D. Kovačević-Kojić, *Gradska naselja srednjovjekovne bosanske države*, Veselin Masleša, Sarajevo 1978, 103. (ćir.)

²⁴ Ignacij Voje, Prilog proučavanju domaćih trgovaca u Srbiji u XIV i XV veku i trgovačkih veza sa Dubrovnikom, “Oslobođenje gradova Srbije od Turaka 1862–1867”, Beograd 1971, 94-95. (ćir.); Isti, *Kreditna trgovina u srednjovjekovnom Dubrovniku*, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo 1976, 240.

²⁵ I. Voje, *Prilog trgovini crvcem (chermesium) u srednjovjekovnom Dubrovniku*, 108. (ćir.)

postavki i kontekstualiziranjem njegovog poslovanja, Jovanka Kalić je dokazala da je Šain Žunjević srpski trgovac iz Jeleča u novopazarskom kraju.²⁶ Međutim, postavka Jovanke Kalić ostala je izvan dometa daljnjih pristupa. Pavo Živković posvećuje nekoliko stranica poslovanjima Šaina Žunjevića. Konstatira dilemu historiografije, ali se opredjeljuje za mišljenje da se radi o Jeleču iz fočanskog kraja ističući realnom pretpostavku Konstantina Jirečeka, naročito Sime Ćirkovića “koji za Šaina kaže da je bio najjači trgovac iz hercegove zemlje”, te dodaje: “da se odista radi o istaknutijem bosanskom trgovcu, potvrđuje i činjenica da je samo u toku 1440. godine napravio ni manje ni više nego 16 kreditno-trgovinskih poslova, čija se vrijednost procjenjuje na 1.834 dukata”.²⁷ Nesigurnost u poimanju Šaina Žunjevića iz Podjeleča iskazana je i u pristupu Siniše Mišića na mjestu gdje je izlaganje bilo leksikografskog karaktera.²⁸ Iako se nije koristio pristupom Jovanke Kalić, Bogumil Hrabak je u dva navrata prezentirao cjelokupan problemski osnov i postavio pitanje porijekla Šaina Žunjevića u konkretniji završetak. Nakon izvršenih pregleda ranijih mišljenja za tezu o Jeleču u Srbiji, iznosi argumente: “da je u blizini selo Žunjevići”, za Šaina «da je počeo poslovanje u Srbiji, u Gluhavici”, “da poslovno je bio povezan i sa Trgovištanima” te na kraju da je “i posle njega bilo trgovaca, čak hrišćana Žunjevića u kraju oko Novog Pazara, jedan u XVI veku u samom Novom Pazaru”.²⁹

Ako bismo rekapitulirali stavove iznesene u pojedinim postavkama, primijetili bismo da se razvojna linija pristupa Šainu Žunjeviću nije pravolinijski održavala te da je pristup Jovanke Kalić, širom kontekstualizacijom poslovnog djelovanja, riješio dotadašnji problem postavkom vezanosti Šaina za novopazarsko područje, ali da to nije adekvatno kon-

²⁶ J. Kalić, *Iz istorije Prijepolja i Trgovišta u XV veku*, 144, 147-148. (ćir.)

²⁷ Pavo Živković, *Ekonomsko-socijalne promjene u bosanskom društvu*, Univerzal, Tuzla 1986, 150-151.

²⁸ Siniša Mišić, *Jeleč*, u “*Leksikon gradova i trgova srednjovekovnih srpskih zemalja – prema pisanim izvorima*”, Zavod za udžbenike, Beograd 2010, 124. (ćir.)

²⁹ B. Hrabak, *Raški pazari u XV i XVI veku (I deo)*, 98; *Isti, Rudarstvo stare Raške feudalnog vremena*, 146-147. (ćir.)

tekstualizirano u kasnijim pristupima. Zapravo, raniji pristupi autoriteta Konstantina Jirečeka i Sime Ćirkovića, znatno su utjecali na stav o veza-
nosti Šaina Žunjevića za fočansko područje. Ključni argument Jirečeka
jesu bile informacije o fočanskom Jeleču iz 1420. i 1438. godine, ali one
nisu govorile o Šainu Žunjeviću nego o Podjeleču u fočanskom kraju, dok
je podatak iz tužbe iz 1438. godine, koju analizira i zbog koje sve i spo-
minje, posvećen upravo djelovanju Šaina Žunjevića na području Srbije.
Upravo se na liniji područja novopazarskog kraja nastavlja područje Zve-
čana i Trepče u kojima je tada zabilježen Šain Žunjević. A to je relativno
udaljenije poslovno okruženje za djelovanje jednog trgovca s fočanskog
područja. Sime Ćirković dilemu nije presjekao pa je time dodatno utjecao
na precizniji i decidniji stav Šefika Bešlagića, Desanke Kovačević-Kojić,
na konačnu prosudbu Pava Živkovića, a na kraju i Ignacija Vojea. Treba
istaći da je prava šteta što je Živkoviću i Vojeu pristup Jovanke Kalić bio
nepoznat. Naslov njenog rada (*Iz istorije Prijepolja i Trgovišta u XV veku*)
kao da nije imao asocijaciju na Šaina Žunjevića iz Jeleča. Desanka Kova-
čević-Kojić i Pavo Živković su se bavili kreditnim trgovanjem bosanskih
trgovaca, ali nisu kontekstualizirali Šainovu poslovnu djelatnost u pot-
punosti shvaćanjem djelokruga domaćeg bosanskog trgovca, mada su to
u svojim radovima detaljnije pratili. Zapravo, Pavo Živković je iscrpno
pratio zaduženja, ali je prednost dao Jirečekom i Ćirkovićevom mišlje-
nju, dodajući da je obim kreditnih ugovora (iz 1440) upravo pokazatelj
“istaknutog bosanskog trgovca”. Živković nije imao predstavu o drugim
učestalijim zaduženjima s područja Srbije, koje je prezentirala Jovanka
Kalić, pa se rukovodio prikazanim obimom Šaina Žunjevića koji liči na
poslovanje istaknutijih bosanskih trgovaca tog vremena. Ono što je Pavu
Živkovića moglo da opredijeli za ispravan stav, on sam je istakao u formi
pitanja i postavljanjem opravdane sumnje kada konstatira da: “ostaje da
se nagađa otkuda Šainova imovina u Despotovini”, “ je u zadnjim godina-
ma života često odlazio tamo i otuda trgovao i liferovao robu u Dubrov-
nik” te da “ako se uzme u obzir ova činjenica, stvara se sumnja – da je on
možda stvarno potjecao iz Despotovine”. Uprkos jasnim pokazateljima i

tumačenjima koje iznosi (imovina u Despotovini!), zaustavlja se kao Jireček, Ćirković i Kovačević-Kojić i njegov zaključak o Šainu Žunjeviću kao bosanskom “domaćem trgovcu” ostaje istrajan do kraja.³⁰ Kada pogledamo djelatnost trgovaca iz Jeleča na fočanskom području kod Pave Živkovića, uočavamo postavku u kojoj je uvršteni Šain Žunjević, zapravo, jedini trgovac fočanskog Jeleča i Podjeleča, što je samo po sebi, neobičan kontekst za djelovanje “istaknutog domaćeg trgovca” u sredini u kojoj izvori ne poznaju druge trgovce.³¹ Međutim, kada pogledamo sagledavanja Ignacija Vojea, Jovanke Kalić i Bogumila Hrabaka koji prate trgovce iz Trgovišta, Gluhavice i Jeleča kao liniju učestalih zaduživanja trgovaca s područja u Srbiji, onda je kontekstualizacija Šaina Žunjevića iz Jeleča u novopazarskom kraju više nego jasna. Jeleč i Podjeleč su u značajnoj privrednoj karavanskoj liniji koja je preko Prijepolja, Mileševe, Sjenice i Trgovišta (Novi Pazar) dalje išla preko Zvečana prema Kosovu (Priština i Novo Brdo) ili preko Kuršumlije prema Nišu na Carigradski drum.³² Ovo pitanje bi se moglo okončati konstatacijom da su Jovanka Kalić i Bogumil Hrabak, širom kontekstualizacijom djelovanja trgovaca na području Gluhavice, Jeleča i Trgovišta, razriješili pitanje vezanosti Šaina Žunjevića za područje Srbije.

Navedenom ćemo pridodati da je detaljniji pregled poslovanja bosanskih (domaćih) trgovaca redovno završavao na bosanskom području i to kroz prizmu kreditnog zaduživanja (Kovačević-Kojić, Živković), te da je djelatnost eventualnog trgovca iz fočanskog područja na području Srbije, razina koja se ne može valjano razumjeti jer takvi primjeri nisu učestali, niti dovoljno poznati. Takvu poziciju u Srbiji (i Despotovini), ostvarivali su uglavnom trgovci koji su imali dubrovačko građanstvo. Nisu poznati primjeri učešća domaćih bosanskih trgovaca na području Srbije, tipa izvoz robe iz Srbije u Bosni ili iz Srbije u Dubrovnik. Otuda je i Ivan

³⁰ P. Živković, *Ekonomsko-socijalne promjene u bosanskom društvu*, 153.

³¹ Isto, 150-153.

³² Gavro Škrivanić, *Putevi u srednjovekovnoj Srbiji*, Turistička štampa, Beograd 1974, 125; J. Kalić, *Iz istorije Prijepolja i Trgovišta u XV veku*, 144-148. (ćir.)

Božić tužbu protiv Šaina Žunjevića (1438) ispravno razumio. Podvucimo i da Šain Žunjević iz Jeleča nijednom nije kontekstualiziran izvorom kao bosanski trgovac ili čovjek nekog bosanskog velmože, a vidjet ćemo, niže u tekstu, da su njegovi kreditori upućeni za svoja potraživanja od Šainove imovine koja je u Srbiji gdje on živi i djeluje, a ne u Bosni. Pri tom nema tu šta da se nagađa, Šain Žunjević je živio u Srbiji svoga vremena (1431–1440).

Konkretnijom razinom vezanosti Šaina Žunjevića za određeni prostor u novopazarskom kraju neovisno su se bavili Jovanka Kalić i Bogumil Hrabak. Značajno je i promišljanje Radeta Mihaljčića o mjestu gdje se nalazio Podjeleč koje je zajedničko za oba pristupa. Srednjovjekovni Jeleč imao je više vojni, nego administrativni značaj. Smješten je na strmim vrhovima planine Rogozne (1.262 m), na oko 25 km jugoistočno od Novog Pazara, a zapadno od Banjske. Bio je značajan u ranijem razdoblju zbog strateške dominacije nad širim područjem. Nalazio se u rukama župana Nikole Altomanovića pa u posjedu Brankovića. Po osvajanju Osmanlija, Jeleč je postao centar vilajeta (Vilajet Jeleč) koji je obuhvatao područje gornjeg i srednjeg toka Ibra, Rasa i Sjenice s preko 100 naselja (popis iz 1455. godine). Osnivanjem Novog Pazara, Jeleč je izgubio svoju stratešku poziciju.³³ Smještaj Podjeleča Rade Mihaljčić vezuje za selo Žunjeviće smješteno na oko 5,5 km zapadnije od Jeleča (danas pripada općini Novi Pazar, Raška oblast).³⁴ Sumnju u ovu postavku izrazio je Bogumil Hrabak, nedefinirano ističući da je prvi očuvani spomen Šaina Žunjevića povezan za Gluhavicu pa, po njegovom viđenju Podjeleč, ne bi trebalo da bude u selu Žunjeviće.³⁵ No kasnije je izrazio stav da selo Žunjeviće predstavlja mjesto “odakle je Šain svakako bio

³³ Rade Mihaljčić, *Jeleč*, u “Novi Pazar i okolina”, *Književne novine*, Beograd 1959, 155–158; Isti, *Jeleč*, “Rade Mihaljčić, Srpska prošlost i narodno sećanje”, Srpska školska knjiga-Knowledge, Beograd 2001, 173–176; B. Hrabak, *Raški pazari u XV i XVI veku (I deo)*, 97. (ćir.)

³⁴ R. Mihaljčić, *Jeleč*, 157. (ćir.)

³⁵ B. Hrabak, *Raški pazari u XV i XVI veku (I deo)*, 97. (ćir.)

rodom”.³⁶ Šira je postavka Jovanke Kalić koja je, pored potvrde pristupa Radeta Mihaljčića o selu Žunjeviće, kontekstualizirala i poziciju Trgovišta kao naselja koje je prethodilo osnivanju Novog Pazara.³⁷

Prvi očuvani podaci o Šainu Žunjeviću definiraju ga područjem Gluhavice. Juna 1431. godine, Šain Žunjević učestvuje u dva ugovora o zaduženju, u jednom posebno, a u drugom u društvu dvojice kompanjona. U oba slučaja, akteri su označeni da su iz Gluhavice (*de Gluchauiza*).³⁸ Od oktobra 1432. godine, za Šaina se spominje da je iz Jeleča.³⁹ Ime Jeleč uz Šainovo ime je različito upisivano u periodu 1432-1440. (*Glieza, Jelecio, Yelleç, Jelleç, Jeleç, Jelez, Yelez*). U nekoliko navrata 1438-1440. godine, upisano je da je Šain iz Podjeleča, a i to je različito upisivano (*de Subtus Jeleç, de Subtus Jeleza, de Sotto Jeleza, de Subtus Jeliez*).⁴⁰

Vezivanje Šaina Žunjevića za Gluhavicu, Jeleč i Podjeleč, podrazumijeva mjesto rođenja i, eventualno, mjesto boravka i življenja. Kako su Gluhavica, Jeleč, a i naselje Žunjeviće u blizini, možemo se složiti s postavkom Radeta Mihaljčića i Jovanke Kalić da je podgrađe Jeleča u selu Žunjeviće kao Podjeleč i kao prostor na kome se trgovac Šain Žunjević poslovno najbolje snalazio.

Literaturna ponuda daje kontroverzne informacije o vremenu smrti Šaina Žunjevića, mada se spominje vrijeme kada on više nije među živima. Sima Ćirković je svojevremeno konstatirao da se Šain Žunjević “gubi

³⁶ B. Hrabak, *Rudarstvo stare Raške feudalnog vremena*, 147. (ćir.)

³⁷ Njena postavka je da je Trgovište “lokalitet Pazarište na mestu gde se Sebečevska reka uliva u Rašku, 7 km zapadno od Novog Pazara”, i koje je bilo povod da se osnuje novo naselje tj. Novi Pazar, J. Kalić, *Iz istorije Prijepolja i Trgovišta u XV veku*, 148. (ćir.)

³⁸ (18. 6. 1431), DAD, Debita Notariae, XV, 82, 83. Neispravni datumi u, B. Hrabak, *Rudarstvo stare Raške feudalnog vremena*, 140. (ćir.); Pavo Živković je navedeni toponim protumačio kao Lukavica, P. Živković, *Ekonomsko-socijalne promjene u bosanskom društvu*, 151.

³⁹ (24. 10. 1432), DAD, Debita Notariae, XV, 283v; E. Kurtović, *Izvori za historiju srednjovjekovne Bosne I/1 (Ispisi iz knjiga zaduženja Državnog arhiva u Dubrovniku 1365-1521)*, I/1, 175.

⁴⁰ Počev od maja 1438, (21. 5. 1438), DAD, Lamenta de foris, XII, 31.

1440”;⁴¹ dok Pavo Živković konstatira da “poslije 1440. godine aktivnost Šaina Žunjevića više nije moguće pratiti uslijed nedostatka vrela”, te da “nije isključeno da je ubrzo iza te godine umro iznenada”.⁴² Bogumil Hrabak je konstatirao da “godine 1450. Šain više nije bio među živima”.⁴³ Zabu u razrješenje pitanja vremena smrti postavio je Ignacij Voje. Naime, uz izlaganje o tome kada su kreditori Šaina Žunjevića iz Jeleča ovlastili Damjana Đorđića (Žurgovića) da ide *ad partes Sclauonie* da namiri dugovanja pokojnog Šaina, kao izvor informacija postavljena je signatura Div. Not., XXXV, fol. 166 verso i vrijeme dešavanja – novembra 1450. godine.⁴⁴ Citirajući dijelove dokumenta, Voje je ostavio uvjerljiv utisak o pročitanoj, tako da su njegovu signaturu i datiranje kao vjerodostojno polazište popratili Pavo Živković i Bogumil Hrabak.⁴⁵

U potrazi za navedenim dokumentom u kojem se spominje Šain Žunjević kao pokojni, 1450. godina i navedeni brojevi arhivskih knjiga nisu polučili adekvatne rezultate. To je značilo da, ni Pavo Živković, ni Bogumil Hrabak u svojim radnjama, nisu ostvarili uvid u dokument koji navode. Dokument koji je evidentno koristio Ignacij Voje, nalazio se na drugom mjestu i njegova datacija iz 22. novembra 1440. godine. Čak deset godina ranije nego je to Ignacij Voje postavio, ostavljajući tako pogrešan trag iza sebe. Dokument predstavlja sporazum više kreditora (*ser Benedictus Mar. de Gondola, ser Damianus de Georgio, ser Franciscus de Benessa, Jacobus de Bizia eius nomine proprio et nomine Michoe Obradouich, Natalis Dobrich*

⁴¹ S. Ćirković, *Herceg Stefan Vukčić Kosača i njegovo doba*, 145. (ćir.)

⁴² P. Živković, *Ekonomsko-socijalne promjene u bosanskom društvu*, 153.

⁴³ B. Hrabak, *Raški pazari u XV i XVI veku* (I deo), 98. (ćir.)

⁴⁴ I. Voje, *Kreditna trgovina u srednjovjekovnom Dubrovniku*, 164. Signatura i godina ponovljeni su još jednom, Isto, 240. Također, i u kasnijim postavkama s malim izmjenama ali nikad ispravno, Isti, *Poslovna uspešnost trgovcev v srednjeveškem Dubrovniku*, Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, Ljubljana 2003, 77; M. Boje, *Prilog trgovini crvcem (chermesium) u srednjovekovnom Dubrovniku*, 107-108; Isti, *Prilog proučavanju domaćih trgovaca u Srbiji u XIV i XV veku i trgovačkih veza sa Dubrovnikom*, 95. (ćir.)

⁴⁵ Dok je Pavo Živković uz preuzimanje ispravnog broja sveska naveo foliju 166, Bogumil Hrabak je ponudio svezak broj XXXVIII i foliju 166 verso. Uporedi, P. Živković, *Ekonomsko-socijalne promjene u bosanskom društvu*, 153; B. Hrabak, *Raški pazari u XV i XVI veku* (I deo), 98; Isti, *Rudarstvo stare Raške feudalnog vremena*, 147. (ćir.)

de Nale, Galeaz de Brugnolis de Mantua, Martinus Franchouich) dužnika pokojnog Šaina Žunjevića iz Jeleča (*Sayn Sugneuich de Xelez nouiter defuncti*) kojim se određuje jedan od kreditora – vlastelin Damjan Đorđić (Žurgović) da u ime kreditora pokojnog Šaina (*olim Sayn*) ide na put u Srbiju gdje je živio i djelovao pokojni Šain (*ad partes Sclauonie ubi habitabat et conuersabatur dictus olim Sayn et etiam alibi ubi ipsi ser Damiano videbitur opus fore*) kako bi namirio njegove dugove. Za svoj posao, bio bi u toku 45 dana plaćen s po tri perpera dubrovačkih dinara dnevno, a povrh toga dobio bi i 8% od vraćenog novca u svojstvu kreditora (*Et de pluri quod ipse ser Damianus ultra dictos yperperos tres quos habere debet singula die etiam habere debeat octo pro centenario et ad rationem centenariis de toto eo quod recuperauerat de bonis et auere dicti olim Sayn*). Nadalje, dozvoljava se Damjanu da u obavljanju svoga posla koristi “određena sredstva ubjeđivanja” (potkupljivanja – *aliquam symoniam alieni persone*), što pripada posebnim troškovima na koje kreditori pristaju, a koje bi Damjan trebao pravdati zakletvom (*de qua symonia sic data crediatur redere debeat sacramento ipsius ser Damiani*). Dva dana kasnije zabilježeno je da Damjan Đorđić izjavio da je primio dio sredstava predviđenih za buduće troškove u iznosu od 30 dukata.⁴⁶

Posljednje informacije o zaduživanju Šaina Žunjevića su od 17. 9. 1440. godine, a kako je angažman Damjana Đorđića te informacija o pokojnom Šainu Žunjeviću datirana iz 22. 11. 1440. godine, onda se vrijeme Šainove smrti nalazi upravo u tim, za srednji vijek prilično preciznim, vremenskim okvirima.⁴⁷ Navedeno je najbolji dokaz o Šainu Žunjeviću kao osobi koja je bila iz Podjeleča u novopazarskom kraju.

⁴⁶ (22. 11. 1440), DAD, Diversa Notariae, XXIV, 166v. Ignacij Voje je navodio da je 8 procenata od naplaćenih dugova bilo predviđeno poslije isteka plaćenih 45 dana djelovanja. To preuzima i Živković (I. Voje, Kreditna trgovina u srednjovjekovnom Dubrovniku, 164; P. Živković, Ekonomsko-socijalne promjene u bosanskom društvu, 153). Angažman Damjana Đorđića podrazumijevao je naplatu za njegovih eventualnih 45 dana rada na terenu po cijeni od 3 perpera po danu, ali isti je također i kreditor Šaina Žunjevića pa mu u svojstvu kreditora obavezno pripada 8% od ukupne naplate svih dugovanja.

⁴⁷ (17. 9. 1440), DAD, Debita Notariae, XX, 69; (22. 11. 1440), Diversa Notariae, XXIV, 166v

Pregled poslovanja Šaina Žunjevića, kao i druga pitanja koja su uz njega pokretana, nisu imala svoju adekvatnu razvojnu liniju jer analize i prezentirani pokazatelji nisu usaglašeni. Informacije o zaduživanju Šaina Žunjevića, pojedinačnog i s kompanjonima, te njegovom angažmanu kao jemca, ponajbolje je sagledavati u tabelarnom prikazu. Tabela koja je pred nama je najpotpunija u odnosu na dosadašnju literaturu i može se lakše sravnjavati sa starijim i eventualnim novopronađenim podacima.

U ugovorima u knjigama zaduženja Šain Žunjević se pojavljuje 48 puta u periodu od juna 1431. do septembra 1440. godine. Sam učestvuje u 42 zaduženja u ukupnom iznosu od 2.930 dukata 453 perpera i 282 groša (pretvoreno sve u dukate oko 3.188 dukata) i 800 litara crvca (vrijednosti oko 600 dukata).⁴⁸ S kompanjonima učestvuje u 3 zaduženja u ukupnom iznosu od 254 dukata. Kompanjoni su mu Radonja Vlađević i Radonja Radosalić iz Gluhavice u ugovoru s iznosom od 17 dukata (1431), Radivoj Karčić iz Plane u ugovoru s iznosom od 32 dukata (1432), te Vladislav Vlatković iz Trgovišta u ugovoru s iznosom od 205,5 dukata (1439).⁴⁹

Kao jemac pojavljuje se u tri ugovora koja su bila na ukupan iznos od 101 dukat i 80 koža. Jemčio je za Radinka Crijepovića iz Gluhavice za iznos od 62 dukata (1436), za Miliena Dobrovojevića iz Trgovišta za 80 koža i 10 dukata (1440)⁵⁰ i Pribisava Božidarovića za 29 dukata (1440). Pribisav Božidarović je iz Trgovišta.⁵¹ Mimo navedenih pokazatelja, maja 1436. Šain je jemčio za Radašina Novakovića iz Pljevalja

⁴⁸ Cijena crvca u nekoliko ugovora tog vremena kreće se 25-29 groša za libru crvca, DAD, Debita Notariae, XIX, 169v (9. 5. 1440); Isto, XX, 52, 53 (3. 8. 1440); Isto, 57 (12. 8. 1440); Isto, 118v (16. 1. 1441). I. Voje, Prilog trgovini crvcem (chermesium) u srednjovekovnom Dubrovniku, 104-105. (ćir.); Ako uzmemo prosječnu cijenu od 27 groša po libri, te kurs (36 groša u 1 dukat) onda bi 800 libara crvca bilo u iznosu od 600 dukata.

⁴⁹ Vidi tabelu: Zaduzivanja Šaina Žunjevića.

⁵⁰ Spomenute kože procijenjene su na 36 dukata: "Die primo jullii 1440. ... ducatorum 36 in quibus extimate sunt pelles martiris infrascripte promisse de comuni consensu ipsius ser Mathei et infrascripti Sayn", DAD, Debita Notariae, XIX, 123v.

⁵¹ "Pribisau Bosidarouich de Tergouiste" (4. 9. 1454), DAD, Diversa Cancellariae, LXIV, 56v. E. Kurtović, *Arhivska građa za historiju srednjovjekovne Bosne (Ispisi iz knjiga kancelarije Državnog arhiva u Dubrovniku 1341-1526)*, 3, 1243.

(*Radassinus Nouachouich de Pleuigna*) koji je bio zatvoren na zahtjev dubrovačkog vlastelina Marina Junija Sorkočevića zbog duga od 39 dukata.⁵² Šain Žunjević je bio jemac i za izvjesnog Buška Petrojevića. Kada je prepričavao tužbu Šaina Žunjevića protiv Nalka Petričevića (Petrojevića, Petrovića) iz 1438. godine zbog njegovog potkazivanja Turcima za izvoz srebra dubrovačkih trgovaca iz Srbije, Konstantin Jireček nije navodio eventualne razloge takvom Nalkovom potezu. Jedan od svjedoka Jakša Tintinić izjavio je da je postojala razmirica između Šaina i Nalka zbog jemstva za izvjesnog Buška koju je učinio Šain (*pro certa differentia que erat inter dictus Sayn et dictum Nalchum pro certa plegiaria de Buscho facta per ipsum Sayn*), dok je drugi svjedok Radosav, nećak Smoljanov, pridodao da je Šain odjahao sa srebrom Buška i drugih trgovaca (*Sayn equitare cum argento de Buscho et aliorum merchatorum*), prije nego li će biti zaustavljen od Turaka.⁵³ Iz tužbe se ne razaznaje ko je Buško, niti o kakvom jemstvu se radi. Međutim, u vrijeme čuvene Šainove tužbe dubrovački trgovac Maroje Ptičić je dao izjavu u Dubrovniku prema kojoj je jasnije stanje stvari. Poslovni kompanjoni Maroje Ptičić i Petroje Bratosalić imali su određena potraživanja od Buška Petrojevića, za kojeg je Šain Žunjević bio jemac. Šain Žunjević je preuzeo obavezu da snosi svoj dio troškova dugovanja u kojem se pojavljivao kao jemac.⁵⁴ Nalko je

⁵² (19. 5. 1436), DAD, Diversa Cancellariae, XLIX, 300. E. Kurtović, *Arhivska građa za historiju srednjovjekovne Bosne (Ispisi iz knjiga kancelarije Državnog arhiva u Dubrovniku 1341-1526)*, 2, 1054.

⁵³ (21. 5. 1438), DAD, Lamenta de foris, XII, 31-31v.

⁵⁴ "Maroe Ptizich asserens scire Sayn Sugneuich se reclamasse ad magnificum dominium Ragusii. Eo quod ab ipso Sayn tanquam plegio Buschi Petroeuich aliter sententiati ad instantiam Nalchi olim filii Petroe Bratosalich tanquam successoris dicti patris sui ac tanquam procurator ipsius Maroe occaxione unius instrumenti debiti ducatorum LXXXVIII° quod ipsi Petroe Bratossalich et Maroe Ptizich olim socii habebant supra dictum Buschum Petroeuich exactum sit ut asseruit per dictum Nalchum plus eius quod ipsi socii reuera restabant habere pro ipso debito" (24.5. 1438), DAD, Diversa Cancellariae, LII, 162v. Ranije je za ove aktere bio predviđen sudski kolegij u Prištini: "in Pristina ad petitionem Maroe Ptizich et Nalchi Petrouich et cuiuslibet eorum supra Boschum Petrouich" (9.8. 1436), DAD, Consilium Minus, VII, 77; Andrija Veselinović, *Dubrovačko Malo veće o Srbiji (1415-1460)*, Srpska akademija nauka i umetnosti, Beograd 1997, 373. (ćir.)

naslijedio Petroja Bratosalića, tako da je obaveza Šainovog jemstva, time i duga, prešla njemu na nadoplatu. Time je nepoznata “diferentia ... pro certa plegiaria”, odnosno, “argento de Buscho” pojašnjen kontekst kao motivacioni osnov kojim je kod Turaka protiv Šaina Žunjevića Nalko Petrojević štitio svoje interese.⁵⁵

Opća karakteristika zaduživanja Šaina Žunjevića je veliki broj različitih kreditora među pripadnicima dubrovačke vlastele i građana (preko 20 kreditora). Među njima je najistaknutiju poziciju imao vlastelin Benedikt Marina Gundulić koji je bio kreditor u devet ugovora, dok su ostali bili manje zastupljeni.

Tabela: Zaduzivanja Šaina Žunjevića

Dužnik	Kreditor	Iznos zaduženja	Datum i signatura iz serije Debita Notariae
Sainus Sugneuich de Gluchauiza	ser Damiano de Sorgo	ducatos auri quindecim	18.6. 1431, XV, 82
Sayn Xugneuich, Radogna Vlageuich et Radogna Radosaglich} de Gluchauiza	ser Damiano Ju. de Sorgo	ducatos auri decem et septem	19. 6. 1431, XV, 83

⁵⁵ Iscrpnije informacije o Bratosalićima i Petrovićima/Petrojevićima koji su poslovali po Srbiji (Novo Brdo, Priština, Trepča, Trgovište) u, D. Kovačević-Kojić, Priština u srednjem veku, Istorijski časopis 22, Beograd 1975, 51, 53, 67; Ruža Ćuk, Tobolčarevići – Dubrovčani poreklom iz Prijepolja, Istorijski glasnik 1-2, Beograd 1996, 19-29; Andrija Veselinović, Dubrovačko Malo veće o Srbiji (1415-1460), Srpska akademija nauka i umetnosti, Beograd 1997. (ćir.); Prema registru pod Bratosaglich/Bratosalich Petar, 620; Petricevich Nauchus 662; Petroevich Boscho, 662-663; Petrovich Boscho; Petrouich Nauchus (Nalchus), 663; R. Ćuk, Polimlje u srednjem veku: ljudi i poslovi, Mileševski zapisi 6, Prijepolje 2005, 23-33. “Hoc est testamentum Petar Brathosauich hodie mortui” (17. 10. 1431), DAD, Testamenta Notariae, XII, 30; “Die secondo decembris 1436. Nicoleta relicta Petar Bratosalich tanquam possidens lectum et bona mariti olim sui Petar ... Nalchi et Dobrich filii condam Petar suprascripti”, Debita Notariae, XV, 30v. Buško je Boško Petrović/Petrojević koji je djelovao u Srbiji pa i na području Trgovišta: “Testamentum Radossai Mirčich ... in Tergouiste, cuius testamenti testes, videlicet, Boschus Petrouich” (7. 2. 1433), Testamenta Notariae, XII, 53; “in Tergouista ad petitionem Boschi Petroeuich supra Miladin Obradouich” (28. 3. 1439), Consilium Minus, VIII, 42.

Radiuoi Charzich de Plana et Sain Zugneuich de Glieza	ser Antonio Cle. de Goze	ducatos auri triginta duos	24. 10. 1432, XV, 283v
Sayn Zugneuich	Radač Ostoich cimatori	ducatos auri septem	12-15. 12. 1433, XVI, 143
Sayn Zugneuich de Jelecio	ser Benedicto Mar. de Gondola et ser Ursato Martoli de Zamagno	yperperos septuaginta unum et grossos septem	8. 2. 1434, XVI, 163
Sayn Zugneuich de Yelleč	ser Stefano Pe. de Sorgo	ducatos auri nouem	22. 4. 1434, XVI, 201
Sayn Gugneuich de Yelleč	ser Steffano Pe. de Sorgo	yperperos decem nouem grossorum Ragusii	13.7. 1434, XVI, 242v
Sayn Gugneuich de Yelleč	ser Benedicto Mar. de Gondola et ser Ursato Mart. de Zamagno	yperperos nonaginta grossorum Ragusii	13. 7. 1434, XVI, 242v
Sain Zugneuich de Jelleč	ser Stefano Pe. de Sorgo	ducatos auri triginta	13. 10. 1434, XVI, 288v
Sain Zugneuich de Jeleč	ser Benedicto de Gondola et ser Ursato Martoli de Zamagno	ducatos auri triginta	24. 1. 1435, XVII, 42v
Sayn Zugneuich de Jeleč	ser Benedicto de Gondola et ser Ursato Martoli de Zamagno	ducatos auri octuaginta	20. 6. 1435, XVII, 117
Sain Xugneuich de Jeleč	Boicho Nenhouich et Marino Menzi Tomi	ducatos auri decem et decem et octo grossorum	20. 9. 1435, XVII, 160
Sain Xugneuich de Jeleč	ser Benedicto de Gondola et ser Ursato Martoli de Zamagno	ducatos auri quinquaginta	20. 9. 1435, XVII, 160
Sain Sugneuich	ser Ursato Petri de Sorgo	ducatos auri decem	19. 1. 1436, XVII, 219v.
Sain Sugneuich	Nicole Marini de Nale	ducatos auri septuaginta septem cum dimidio	19. 1. 1436, XVII, 219v.
Radincho Zriepouich de Gluchauiza principalis debitor et Sayn Sugneuich tanquam ipsius Radienchi plegius	Nicole Marini de Nale	ducatos auri sexaginta duos	19. 1. 1436, XVII, 219v

Sain Sugneuich	ser Benedicto Mar. de Gondola et ser Ursato Martoli de Zamagno	ducatos auri quadraginta quinque et yperperos septuaginta tres et grossos IIII ^o	17. 3. 1436, XVII, 253v
Sain Sugneuich	ser Ursato Petri de Sorgo	ducatos auri triginta	17. 3. 1436, XVII, 253v
Sain Sugneuich	Boicho Nenhouich	ducatos decem et nouem	17. 3. 1436, XVII, 253v
Sayn Sugneuich	ser Steffano Pe. de Sorgo	yperperos ducentos grossorum Ragusii	19. 3. 1436, XVII, 254
Sayn Gugneuich	Michoye Pribilouich et Jachse Martholi de Bizia	ducatos auri ducentos septuaginta	9. 12. 1437, XVIII, 10
Sayn Zugneuich de Jelez	Nicole Marini de Nale	ducatos auri septuaginta nouem	23. 5. 1438, XVIII, 55 bisv
Sayn Sugneuich	Nalcho de Dobrich de Nale et Giucho Miletich sociis	ducatos auri nonaginta octo	31. 9. 1438, XVIII, 89
Sayn Sugneuich	Martino Franchouich	ducatos auri centum quinquaginta	16. 5. 1439, XIX, 28v
Sayn Sugneuich	Johanni de Cotruglio	ducatos auri centum triginta unum	16. 5. 1439, XIX, 29
Sayn Sugneuich	Nalcho de Dobrich de Nale et Giucho Miletich	ducatos auri centum nonaginta octo	30. 9. 1439, XIX, 89
Sayn Sugneuich de Jelez, Vladissauus Vlatchouich de Tergouista	ser Stephano Ursi de Zamagno et ser Michaeli Mart. de Zamagno	ducatos auri ducentos quinque cum dimidio	20. 11. 1439, XIX, 98v
Say [tako] Xuneuich de Subtus Jeleza	Michoe Pribilouich et Jacobo de Bizia	ducatos auri centum quadraginta quatuor	21. 11. 1439, XIX, 99
Sain Xugneuich de Sotto Jeleza	ser Benedicto Marini de Gondola	ducatos auri sexaginta tres	21. 11. 1439, XIX, 100
Sayn Sugneuich	Johanni Salimbene	ducatos auri sexaginta octo	21. 11. 1439, XIX, 100
Sayn Sugneuich	ser Marino Thome de Bona	ducatos auri centum viginti nouem	23. 11. 1439, XIX, 100v
Sayn Zugneuich de Subtus Jelez	Philippo de Silua	ducatos auri quinquaginta	28. 1. 1440, XIX, 123
Sayn Zugneuich de Subtus Jelez	Johanni Richi speciario de Florentia	ducatos auri viginti quatuor	28. 1. 1440, XIX, 123
Sayn Zugneuich	ser Benedicto Marini de Gondola	ducatos auri nonaginta	28. 1. 1440, XIX, 123

Sayn Sugneuich	Martino Franchouich	ducatos auri viginti unum et grossos XXVI	28. 1. 1440, XIX, 123v
Milien Dobrouoeuich de Trgouiste principalis et Saym [tako] Xugneuich plegius	ser Matheo Ni. de Georgio	martires pelles octuaginta illius bonitatis et monstre quibus est una pellis martiris data pro nos ipsi ser Matheo. Et de pluri ducatos auri decem	30. 1. 1440, XIX, 123v
Pribissauus Bossidarouich principalis debitor et Sayn Sugneuich tanquam plegius	Galez de Brugnolis de Mantua	ducatos auri viginti nouem	31. 1. 1440, XIX, 125
Sayn Sugneuich	Galez de Brugnolis de Mantua	ducatos auri octuaginta	1. 7. 1440, XX, 33
Sayn Xugneuich de Jelez	Jachse et Marcho Tintinich fratribus	libras sexcentias chermosi fini	6. 7. 1440, XX, 35v
Sayn Xugneuich de Jelez	Martino Franchouich	ducatos auri viginti et grossos decem octo	6. 7. 1440, XX, 35v
Sayn Xugneuich de Jelez	Nalcho de Dobrich de Nale	ducatos auri nonaginta sex	8. 7. 1440, XX, 36v
Sayn Xugneuich de Jelez	ser Francischo de Benessa et sociis	ducatos centum et nonaginta duos auri	9. 7. 1440, XX, 38
Sayn Sugneuich de Jelez	ser Damiano Ju. de Georgio	libras ducentas cremixi fini	9. 7. 1440, XX, 38
Sayn Sugneuich de Jelez	Galez de Brugnolis de Mantoua	ducatos auri nonaginta	13. 9. 1440, XX, 67v
Sain Xugneuich de Jelez	Micoe de Primo et Jacobo de Bizia sociis	ducatos auri centum et septuaginta sex	17. 9. 1440, XX, 68
Sayn Xugneuich de Jelez	ser Damiano Junii de Georgio	ducatos auri trecentos triginta	17. 9. 1440, XX, 68v
Sayn Xugneuich de Jelez	ser Benedicto Mar. de Gondola	ducatos auri nonaginta sex et grossos XVIII	17. 9. 1440, XX, 68v
Sayn Sugneuich de Yelez	Ruscho Marci	ducatos auri viginti duos cum dimidio	17. 9. 1440, XX, 69

Zaključak

Izvorni pokazatelji, prije svega knjige zaduženja Državnog arhiva u Dubrovniku, registriraju djelatnost Šaina Žunjevića na historijskoj sceni

u periodu 1431–1440. Dosadašnji pristupi ovom tematskom okviru bili su značajni, djelimično usputni i nisu imali ujednačenu liniju proučavanja. Autoritativni pristupi Konstantina Jirečeka i Sime Ćirkovića ostavili su u sjeni kvalitetnu obradu Jovanke Kalić koja je bila najpotpunija.

Polazni problemski osnov kojim se karakterizira Šain Žunjević je porijeklo njegovog imena. Preko imena Šain (turski Šahin) u literaturi se uglavnom prepoznaje kao Turčin koji je prihvatio islam. Podaci o imenu Šain među Vlasima Gleđevićima i Bukvićima u Bosanskom Kraljevstvu pokazuju da je pitanje porijekla imena Šain pa i porijekla imena Šaina Žunjevića otvoreno za daljnja istraživanja.

Šain Žunjević je u izvorima povezivan za Gluhavicu, te većinom za Jeleč i Podjeleč. Šarolike postavke o njegovom porijeklu određene su za fočanski kraj u Bosni gdje izvori spominju Jeleč i Podjeleč na posjedu Kosača, te za zasvjedočeni Jeleč u novopazarskom kraju. Analiza poslovne vezanosti Šaina Žunjevića uz druge trgovce Gluhavice, Trgovišta i Plane ukazuju na njegovu poziciju u Jeleču i na Podjeleč u novopazarskom području na tranzitnoj liniji puteva kojima se preko Prijepolja dolazilo na područje Kosova, Novog Brda i Carigradskog drumu. Šain je poslovao u Srbiji, boravio je u Zvečanu i Trepči što je karakteristika srpskih i dubrovačkih, a ne bosanskih trgovaca. Podjeleč na novopazarskom području opravdano se povezuje uz naselje Žunjeviće.

Vrijeme smrti Šaina Žunjevića određeno je u vremenskom intervalu od njegovog posljednjeg zaduživanja 17. 9. 1440, do vremena angažmana dubrovačkog vlastelina Damjana Đorđića koji je u ime kreditora trebao ići u Srbiju da namiri zaduženja od imovine pokojnog Šaina Žunjevića, a koji je datiran 22. 11. 1440. godine. Namirivanje imovine u Srbiji, presudni je pokazatelj kojim se određuje da je Šain Žunjević živio u Podjeleču u novopazarskom kraju.

Glavna karakteristika zaduživanja Šaina Žunjevića je veliki broj različitih kreditora među pripadnicima dubrovačke vlastele i građana (preko 20 kreditora), među kojima je najistaknutiju poziciju imao vlastelin

Benedikt Marina Gundulić koji je bio kreditor u devet ugovora, dok su ostali bili manje zastupljeni. U periodu od juna 1431. do septembra 1440. godine, Šain Žunjević se pojavljuje 48 puta u ugovorima u knjigama zaduženja. Samostalno učestvuje u 42 zaduženja u ukupnom iznosu od oko 3.188 dukata i 800 litara crvca. S kompanjonima učestvuje u tri zaduženja u ukupnom iznosu od 254 dukata. Kao jemac pojavljuje se u tri ugovora koja su bila na ukupan iznos od 101 dukat i 80 koža. Pored toga jemčio je za Radašina Novakovića iz Pljevalja koji je bio zatvoren na zahtjev dubrovačkog vlastelina Marina Junija Sorkočevića zbog duga od 39 dukata, te za Buška Petrojevića zbog čijeg je duga došao i u probleme s Nalkom Petričevićem i Turcima.

IZVORI I LITERATURA

- Ahmed Aličić, *Poimenični popis sandžaka vilajeta Hercegovina*, Orientalni institut, Sarajevo 1985.
- Šefik Bešliagić, Stari grad Jeleč u Podrinju, *Prilozi* 11-12, Sarajevo 1975–1976, 221-235. (ćirilica)
- Miloš Blagojević, *Državna uprava u srpskim srednjovekovnim zemljama*, Beograd 2001. (ćirilica)
- Ivan Božić, *Dubrovnik i Turska u XIV i XV veku*, Srpska akademija nauka, Beograd 1952. (ćirilica)
- Sima Ćirković, *Herceg Stefan Vukčić Kosača i njegovo doba*, Srpska akademija nauka, Beograd 1964. (ćirilica)
- Ruža Ćuk, Tobolčarevići – Dubrovčani preklom iz Prijepolja, *Istorijski glasnik* 1-2, Beograd 1996, 19-29. (ćirilica)
- Ruža Ćuk, Polimlje u srednjem veku: ljudi i poslovi, *Mileševski zapisi* 6, Prijepolje 2005, 23-33. (ćirilica)
- Mihailo Dinić, Zemlje hercega Svetoga Save, *Glas Srpske akademije nauka i umetnosti* 182, Beograd 1940, 151-257. (ćirilica)

- Bogumil Hrabak, *Raški pazari u XV i XVI veku* (I deo), Naša prošlost 3, Kraljevo 1988, 77-119. (ćirilica)
- B. Hrabak, *Rударство stare Raške feudalnog vremena*, “Bogumil Hrabak, Iz starije prošlosti Bosne i Hercegovine, Knjiga 5”, Beograd 2008, 129-149. (ćirilica)
- Miloš Ivanović, *Vlastela države srpskih despota*, (doktorska disertacija), Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet, Beograd 2013. (ćirilica)
- Konstantin Jireček, *Istorija Srba*, II, Slovo ljubve, Beograd 1978. (ćirilica)
- Jovanka Kalić, *Iz istorije Prijepolja i Trgovišta u XV veku*, Simpozijum Seoski dani Sretena Vukosavljevića 4, Prijepolje 1976, 141-151. (ćirilica)
- Desanka Kovačević-Kojić, Sima Ćirković, *Herceg Stefan Vukčić-Kosača i njegovo doba*, Posebno izdanje SAN, Beograd 1964, str. 309, Jugoslovenski istorijski časopis 1-2, Beograd 1968, 121-123.
- Desanka Kovačević-Kojić, Priština u srednjem veku, *Istorijski časopis* 22, Beograd 1975, 45-74. (ćirilica)
- D. Kovačević-Kojić, *Gradska naselja srednjovjekovne bosanske države*, Veselin Masleša, Sarajevo 1978. (ćirilica)
- Esad Kurtović, *Izvori za historiju srednjovjekovne Bosne I/1 (Ispisi iz knjiga zaduženja Državnog arhiva u Dubrovniku 1365-1521)*, I/1, ANU BiH, Sarajevo 2017.
- E. Kurtović, *Arhivska građa za historiju srednjovjekovne Bosne (Ispisi iz knjiga kancelarije Državnog arhiva u Dubrovniku 1341-1526)*, 2-3, Institut za historiju-JU Historijski arhiv Sarajevo, Sarajevo 2019.
- E. Kurtović-Almir Peco, *Izvori za historiju srednjovjekovne Bosne (Ispisi iz knjiga notarijata Državnog arhiva u Dubrovniku 1370-1529)*, 1, Univerzitet Sarajevo-Institut za historiju - Bošnjački institut-Fondacija Adila Zulfikarpašića - Historijski arhiv Sarajevo, Sarajevo 2021.
- E. Kurtović, *Izvori za historiju srednjovjekovne Bosne (Ispisi iz knjiga miraza Državnog arhiva u Dubrovniku 1380-1506)*, Vlastito izdanje, Sarajevo 2022.

- E. Kurtović, *Izvori za historiju srednjovjekovne Bosne (Ispisi iz knjiga tužbi Državnog arhiva u Dubrovniku: Lamenta de foris I-L, 1370-1483)*, 1-3, Univerzitet Sarajevo-Institut za historiju, Sarajevo 2022.
- Rade Mihaljčić, *Jeleč*, "Novi Pazar i okolina", *Književne novine*, Beograd 1959, 155-158. (ćirilica)
- R. Mihaljčić, *Jeleč*, "Rade Mihaljčić, Srpska prošlost i narodno sećanje", *Srpska školska knjiga – Knowledge*, Beograd 2001, 173-176. (ćirilica)
- Siniša Mišić, *Jeleč*, u: *Leksikon gradova i trgova srednjovekovnih srpskih zemalja – prema pisanim izvorima*, Zavod za udžbenike, Beograd 2010, 124. (ćirilica)
- Ejup Mušović, *Etnički procesi i etnička struktura stanovništva Novog Pazara*, Srpska akademija nauka i umetnosti, Beograd 1979. (ćirilica)
- Abdulah Škaljić, *Turcizmi u srpskohrvatskom-hrvatskosrpskom jeziku*, Svjetlost, Sarajevo 1973.
- Gavro Škrivanić, *Putevi u srednjovekovnoj Srbiji*, Turistička štampa, Beograd 1974. (ćirilica)
- Marko Vego, Ein Beitrag zur Kenntnis der mittelalterlichen Burgen des Herzogs Stjepan Vukčić Kosača, *Balcanoslavica* 8, Beograd 1979, 47-68.
- M. Vego, *Prilog poznavanju srednjovjekovnih gradova hercega Stjepana Vukčića Kosače*, Most, 28-29, Mostar 1980, 129-140.
- M. Vego, *Iz istorije srednjovjekovne Bosne i Hercegovine*, Svjetlost, Sarajevo 1980.
- Andrija Veselinović, *Dubrovačko Malo veće o Srbiji (1415-1460)*, Srpska akademija nauka i umetnosti, Beograd 1997. (ćirilica)
- A. Veselinović, *Država srpskih despota*, Beograd 2006. (ćirilica)
- Ignacij Voje, *Prilog proučavanju domaćih trgovaca u Srbiji u XIV i XV veku i trgovačkih veza sa Dubrovnikom*, "Oslobođenje gradova Srbije od Turaka 1862-1867", Beograd 1971, 87-102. (ćirilica)

- I. Voje, *Kreditna trgovina u srednjovjekovnom Dubrovniku*, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo 1976.
- I. Voje, *Poslovna uspešnost trgovcev v srednjeveškem Dubrovniku*, Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, Ljubljana 2003.
- I. Voje, Prilog trgovini crvcem (chermesium) u srednjovekovnom Dubrovniku, *Istorijski časopis* 56, Beograd 2008, 101-116. (ćirilica)
- Pavo Živković, *Ekonomsko-socijalne promjene u bosanskom društvu*, Univerzal, Tuzla 1986.

Rezime

Šain Žunjević iz Jeleča (1431-1440)

Trgovac Šain Žunjević zasvjedočen je izvornim pokazateljima u periodu 1431–1440. Podaci o imenu Šain među Vlasima Gleđevićima i Bukvićima pokazuju da je pitanje porijekla imena Šain pa i porijekla imena Šaina Žunjevića i dalje otvoreno i da ono nije samo po sebi relevantan pokazatelj prihvatanja islama. Poslovna vezanost Šaina Žunjevića uz trgovce Gluhavice, Trgovišta i Plane ukazuju na njegovu životnu sredinu na Jeleč i Podjeleč u novopazarskom kraju na tranzitnoj liniji puteva kojima se preko Prijepolja dolazilo na područje Kosova, Novog Brda i Carigradskog drumu. Angažmana dubrovačkog vlastelina Damjana Đorđića koji u ime kreditora odlazi da namiri zaduženja od imovine pokojnog Šaina Žunjevića ističe Srbiju kao prostor njegovog življenja i poslovnog djelovanja. Šain Žunjević se pojavljuje 48 puta u ugovorima u knjigama zaduženja, samostalno u 42 zaduženja u ukupnom iznosu od oko 3.188 dukata i 800 litara crvca. S kompanjonima učestvuje u tri zaduženja u ukupnom iznosu od 254 dukata. Kao jemac pojavljuje se u tri ugovora koja su bila na ukupan iznos od 101 dukat i 80 koža. Zaduživanje obavlja kod većeg broja kreditora pripadnika dubrovačke vlastele i građana (preko 20 kreditora), među kojima je najistaknutiju poziciju imao vlastelin Benedikt Marina Gundulić koji je bio kreditor u devet ugovora, dok su ostali bili manje zastupljeni.

